

збільшенням уваги громадськості губернії до проблем музично-естетичного виховання дітей та молоді, зростанням суспільної та приватної просвітницької ініціативи, становленням загальної та професійної музичної освіти.

У статті визначено причини більшої інтенсивності розвитку системи освіти в кримських повітах порівняно з материковими; наведено статистичні дані про рівень грамотності та освіченості населення Таврійської губернії на початку ХХ ст. Розкрито роль приватних закладів, а також вплив творчої інтелігенції, видатних музикантів та композиторів на розвиток музичної культури та освіти регіону.

Акцентовано увагу на тому, що в кінці ХІХ ст. Ялта стає своєрідним культурним центром Таврійської губернії із розвинутою концертно-театральною інфраструктурою. У Ялті та Сімферополі з'являються громадські об'єднання, що реалізують просвітницьку, організаторську, музично-освітню функції. Завдяки діяльності членів цих музичних товариств у містах відкривалися музичні курси та класи, з'явилась одна з перших народних музичних шкіл у Російській імперії з безкоштовним навчанням, організовувалися публічні концерти, музичні вечори, гастролі видатних композиторів та музикантів.

У статті здійснено історичний аналіз становлення відділень Імператорського російського музичного товариства в Таврійській губернії, роль ІРМТ у концертно-виконавчій та просвітницькій роботі, вплив на культурно-освітні та соціальні процеси Південного регіону, зокрема відкриття середньої ланки професійної музичної освіти – Сімферопольського музичного училища.

Ключові слова: музична культура, музична освіта, музичні класи, музична школа, музичне училище, Російське музичне товариство, Таврійська губернія, Південь України.

Дата знаходження статті 02.11.2022 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Данилюк С.С.

УДК 373.2.011.3-51:378.046-021.68 (477)

DOI <https://doi.org/10.37915/pa.vi52.406>

Швед Г. В.*,

orcid.org/0000-0002-7931-885X

ОСОБЛИВОСТІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ МЕДСЕСТЕР-ВИХОВАТЕЛІВ ДОШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УРСР (60 – 70-ТІ РОКИ ХХ СТОЛІТТЯ)

Статтю присвячено висвітленню історико-педагогічного аспекту особливостей підвищення кваліфікації медсестер-вихователів дошкільних закладів УРСР (60 – 70-ті роки ХХ століття).

Висвітлено основні події, що вплинули на зміни в роботі дошкільних установ зазначеного хронологічного проміжку. Зазначено труднощі, які виникли на шляху працівників дошкільних установ нового типу та призвели до необхідності охопити перепідготовкою педагогічних працівників таких установ, а саме: категорію медсестер-вихователів, які працювали в групах ясельного (переддошкільного) віку.

Установлено, що центром керівництва методичною роботою працівників ясельних і дошкільних установ Української РСР був Республіканський навчально-методичний кабінет дошкільного виховання. Основними формами професійного розвитку медсестер-вихователів були курсова та семінарська перепідготовка, методичні об'єднання, навчання в опорних дошкільних закладах та школах передового педагогічного досвіду, відвідування гуртків при педагогічних кабінетах опорних дошкільних закладів.

*© Швед Г. В.

Під час теоретичних та практичних занять зі зазначеною категорією працівників дошкільних закладів велику увагу було приділено питанням дошкільної педагогіки, дитячої психології, анатомо-фізіологічним та психологічним особливостям дітей раннього віку, питанням фізичного виховання, організації самостійної діяльності дітей, плануванню роботи в групах раннього віку та забезпеченню наступності в роботі переддошкільних і дошкільних груп.

Перспективи наступних наукових розвідок полягають у вивченні питання практичного використання матеріалів дослідження в сучасній післядипломній освіті щодо організації підвищення кваліфікації педагогічних працівників груп раннього віку закладів дошкільної освіти.

Ключові слова: післядипломна освіта, перепідготовка, підвищення кваліфікації, групи раннього віку, медсестри-вихователі.

Постановка проблеми. Актуальність питання удосконалення професійного розвитку працівників освітньої галузі визначається трансформаційними процесами в освітній політиці нашої держави. Запровадження якісних змін у системі сучасної післядипломної освіти, які б впливали на удосконалення підготовки педагогічних працівників, їхньої професійної майстерності та культури можливе за умови ретроспективного аналізу історичного досвіду підвищення кваліфікації різних категорій педагогічних працівників, зокрема дошкільної галузі.

Загальновідомо, що дошкільна освіта є основою особистісного та всебічного розвитку дитини, зокрема формування наскрізних умінь, які в поєднанні, згідно з Базовим компонентом дошкільної освіти, визначають її життєву компетентність, тож для досягнення мети сучасної дошкільної освіти професійний розвиток педагога повинен базуватися на засвоєнні міжнародних стандартів якості освіти, сучасних соціокультурних запитах, технологічних змінах у суспільстві.

Аналіз досліджень. Наукові розвідки щодо особливостей підвищення кваліфікації педагогічних працівників дошкільних установ України в 60 – 70-ті роки ХХ століття є недостатньо висвітленими. Окремі аспекти професійного розвитку педагогів галузі дошкільної освіти розглядали у своїх дослідженнях Л. Меленець (розвиток дошкільних закладів у сільській місцевості), О. Самсонова (розвиток професіоналізму педагогів дошкільних закладів), Ю. Сирова (особливості методичної роботи в дошкільних закладах), приділяючи більшу увагу особливостям розвитку дошкільної освіти.

Метою статті є дослідження особливостей підвищення кваліфікації медсестер-вихователів дошкільних закладів УРСР (60 – 70-ті роки ХХ століття).

Виклад основного матеріалу. З метою створення єдиної системи виховання дітей дошкільного віку, яка б відповідала завданням дошкільної та початкової освіти, ЦК КПУ і Рада Міністрів Української РСР ухвалили постанову щодо об'єднання дитячих ясел і садків у єдину дошкільну установу «ясла-садок» [1]. Відтоді метою органів охорони здоров'я та народної освіти стало забезпечення принципу наступності в організації роботи таких закладів з дітьми ясельного і дошкільного віку, що, у свою чергу, викликало ряд труднощів.

Серед основних труднощів, які постали на шляху працівників об'єднаних установ, стала організація єдиного освітнього процесу з перших місяців життя дитини до школи, зокрема забезпечення реалізації принципу наступності у вихованні дітей ясельного і дошкільного віку. З початку існування дошкільних установ нового типу можна було спостерігати відмінність у методах виховання, особливостях організації режимних моментів та життєдіяльності дітей суміжних вікових груп – переддошкільної (ясельної) і дошкільної, що пояснювалося відсутністю єдиної системи виховання [7]. Як наслідок – неправильна організація освітнього процесу, зокрема: проведення протягом дня декількох занять з усією групою, організація освітнього процесу без урахування вікових особливостей навчального матеріалу без урахування вікових можливостей дітей, відсутність роботи з фізичного виховання тощо

На рівні дошкільної установи для вирішення цієї проблеми було організовано взаємовідвідування вихователів старшої ясельної і молодшої дошкільної груп, де медсестри-вихователі спостерігали правильну організацію режимних моментів, ігрової діяльності та занять, навчалися планувати виховну роботу з дітьми. Важливою формою керівництва виховною роботою в об'єднаній дошкільній установі також були педагогічні наради, під час яких окремо з медсестрами-вихователями обговорювалися питання щодо організації освітнього процесу, зокрема: «Ігри з дидактичними іграшками», «Робота над розвитком мови дітей раннього віку», «Організація сну і туалету» тощо [7].

Отже, для якісної організації навчально-виховної роботи з дітьми переддошкільної групи постала необхідність охопити перепідготовкою педагогічних працівників дошкільних установ нового типу. Зокрема, для правильної організації діяльності закладу велику увагу було приділено таким категоріям працівників: завідувачі (для правильної організації й керівництва закладом) та медсестри-вихователі (у зв'язку з відсутністю педагогічної освіти).

Республіканський навчально-методичний кабінет дошкільного виховання як центр керівництва методичною роботою працівників ясельних і дошкільних установ Української РСР, у свою чергу, розробив плани місячних курсів підвищення кваліфікації для медсестер-вихователів об'єднаних дошкільних установ. У розподілі годин переважала фахова підготовка – педагогічна й медична, проте обов'язковим елементом була й політична складова (8 год.). Тематика розподілу навчального часу з фахової підготовки висвітлювала такі питання: особливості розвитку і виховання дітей першого року життя – немовлят (10 год.), розвиток дітей другого і третього року життя (16 год.), особливості виховання дітей другого і третього років життя в різноманітній діяльності (8 год.), виготовлення іграшок для дітей переддошкільного віку (10 год.), вигодовування дітей до року та організація харчування дітей другого року життя (8 год.), загартування дітей раннього віку та організація оздоровчих заходів (4 год.), медичне обслуговування, профілактика і боротьба з захворюваннями (8 год.), робота сестри-виховательки з сім'єю (2 год.). Невід'ємною складовою курсів була практика (40 год.), що проводилася у підгрупах по 5 осіб і відбувалася на базі об'єднаних дошкільних закладів та дитячих ясел [4, арк. 16-17].

У навчальному плані 1972 р. тематика лекційних і практичних занять для медсестер-вихователів значно розширюється за рахунок появи нових тем, яких не було в 1962 р., а саме: «Підвищення ідейно-політичного, науково-теоретичного та фахового рівня» (4 год), «Використання технічних засобів у навчально-виховній роботі з дітьми раннього віку» (4 год), «Нові досягнення педіатрії» (2 год), «Нервово-психічний розвиток дітей раннього віку» (4 год), «Масаж і гімнастика дітей раннього віку» (6 год), «Організація зображувальної діяльності в дітей раннього віку» (4 год) [6, арк. 12-16]. Слід звернути увагу на диференціацію в організації виховної роботи, ігрової діяльності, розвитку мовлення, виховання культурно-гігієнічних навичок і планування виховної роботи згідно з віковими категоріями кожної вікової групи (окремо для дітей першого, другого та третього років життя), виокремлення в тематиці навчального плану фізичного, розумового, морального, сенсорного та естетичного виховання дітей раннього віку. Загальний обсяг навчальних годин також збільшено на 56 годин (1962 р. – 82 год, 1972 р. – 138 год), що свідчить про позитивні зміни змістової складової курсової перепідготовки та відповідність тематики тогочасним вимогам галузі дошкільної освіти

Дослідивши низку джерел з досліджуваного питання, слід зазначити, що, крім курсів підвищення кваліфікації, методичною підтримкою для медсестер-вихователів були й тематичні семінари (обласні, міжрайонні), методичні об'єднання, навчання в опорних дошкільних закладах та школах передового педагогічного досвіду.

Так, у Львівській, Дніпропетровській, Черкаській, Харківській та інших областях склався певний досвід організації постійнодіючих обласних семінарів для медичних

сестер дошкільних закладів. Під час таких семінарів розглядалися питання дошкільної педагогіки та дитячої психології, анатомо-фізіологічні та психологічні особливості дітей раннього віку, фізичного виховання, організації самостійної діяльності дітей, планування роботи в групах раннього віку тощо [3].

Роботу методичних об'єднань було спрямовано на вивчення й удосконалення методів і прийомів виховної роботи з дітьми за програмою виховання, забезпечення наступності в роботі переддошкільних і дошкільних груп, організацію індивідуального підходу до дітей. Зміст роботи методичних об'єднань складався з теоретичних і настановних доповідей, обговорення методів роботи з певних розділів програми, ознайомлення з новинками методичної літератури тощо. Практикували також колективний перегляд роботи груп раннього віку, окремих занять і режимних процесів.

У системі методичної роботи з медсестрами-вихователями значне місце відводили опорним дошкільним закладам та школам передового педагогічного досвіду. На той час вони стали ефективною формою підвищення кваліфікації медичних сестер, поширення і впровадження педагогічного досвіду та забезпечення глибокого вивчення і виконання програми виховання в дитячому садку. Опорні дошкільні заклади та школи передового педагогічного досвіду одержали широке визнання серед практиків дошкільної галузі. Однією з перших областей, де з'явилися ці нові форми роботи, була Харківська. Про це свідчить доповідна записка Колегії Міністерства освіти УРСР, яка містить інформацію про те, що опорні дошкільні заклади Харківської області стали справжніми центрами розповсюдження кращих зразків педагогічної праці і експериментальної роботи по застосуванню нових методів навчання і виховання дітей. На момент 1965 р. В області працювало 27 опорних дошкільних закладів різного типу як у місті, так і в сільській місцевості [5, с. 17].

Підвищенню науково-теоретичного рівня та педагогічної майстерності сприяла робота педагогічних кабінетів опорних дошкільних закладів, які працювали над питанням навчання і виховання дітей раннього віку. У куточку самоосвіти медсестри-вихователі могли знайти необхідний матеріал для підвищення ідейно-політичного та професійного рівня. На базі такого кабінету проводили групові та індивідуальні консультації, до яких залучали завідуючих та методистів прикріплених дошкільних закладів. Консультації розкривали питання планування виховної роботи з дітьми раннього віку, контролю за психічним і фізичним розвитком дітей, організації ігрової діяльності та її значення для розумового розвитку дітей. Цікавою формою роботи педагогічного кабінету була організація роботи гуртка з виготовлення посібників до занять та атрибутів до сюжетно-рольових ігор та періодичне проведення виставки матеріалів, виготовлених медсестрами-вихователями та методистами дошкільних закладів [2].

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що зміни в структурі дошкільних закладів, які відбулися на початку 60-х років (створення дошкільних установ нового типу), призвели до необхідності професійного удосконалення працівників ясельних груп таких закладів. Аналіз особливостей підвищення кваліфікації медсестер-вихователів дошкільних закладів УРСР у 60 – 70-ті роках ХХ століття засвідчує, що для удосконалення професійного розвитку цієї категорії дошкільних закладів, Республіканським навчально-методичним кабінетом дошкільного виховання як центром керівництва методичною роботою було організовано широкий спектр форм підвищення кваліфікації (курси, семінари, методичні об'єднання, навчання в опорних закладах та школах передового педагогічного досвіду).

Перспективи подальших наукових розвідок полягають у більш детальному дослідженні історичного аспекту з метою виокремлення позитивних надбань практичного використання матеріалів дослідження в сучасній післядипломній освіті.

Список використаних джерел:

1. Вказівки про порядок об'єднання дитячих ясел і садків в єдину дошкільну дитячу установу «Ясла-садок». *Збірник наказів та розпоряджень Міністерства освіти Української РСР*. 1959. № 17. С. 6–8.
2. Гончаренко М. Педагогічний кабінет дошкільного закладу. *Дошкільне виховання*. 1974. С. 31–35.
3. Кунько Т. Зміст і форми методичної роботи з медичними сестрами. *Дошкільне виховання*. 1974. № 1. С. 7–10.
4. Навчальні плани місячних курсів підвищення кваліфікації працівників дошкільних установ. *Державний архів Херсонської області*. Ф. 4631, Оп. 3. Спр. 15. 17 арк.
5. Про роботу опорних дошкільних закладів Харківської області. *Збірник наказів та інструкцій Міністерства освіти УРСР*. 1965. № 15. С. 16–20.
6. Учебные планы и тематика курсов и семинаров по повышению квалификации учителей на 1972–1973 учебный год. *Державний архів Вінницької області*. Ф. Р-4903. Оп. 1. Спр. 687. 17 арк.
7. Шведюк Л., Подлевська М. Виховання дітей в об'єднаній дошкільній установі. *Дошкільне виховання*. 1960. № 5. С. 23–26.

References:

1. Vkazivky pro poriadok obiednannia dytiachykh yasel i sadkiv v yedynu doshkilnu dytiachu ustanovu «Iasla-sadok» [Instructions on the procedure for merging nurseries and kindergartens into a single preschool institution "Nursery-kindergarten"]. (1959). *Zbirnyk nakaziv ta rozporiadzhen Ministerstva osvity Ukrainiskoi RSR*, 17, 6–8 [in Ukrainian].
2. Honcharenko, M. (1974). Pedagogichnyi kabinet doshkilnoho zakladu [Teacher's office of a preschool institution]. *Doshkilne vykhovannia*, 31–35 [in Ukrainian].
3. Kunko, T. (1974). Zmist i formy metodychnoi roboty z medychnymy sestramy [Content and forms of methodical work with nurses]. *Doshkilne vykhovannia*, 1, 7–10 [in Ukrainian].
4. Navchalni plany misiachnykh kursiv pidvyshchennia kvalifikatsii pratsivnykiv doshkilnykh ustanov [Curriculums for monthly professional development courses for employees of preschool institutions] (Fund 4631. Inventory 3. File 15. Leaf 17). State Archive of Kherson region, Kherson [in Ukrainian].
5. Pro robotu opornykh doshkilnykh zakladiv Kharkivskoi oblasti [About the work of supporting preschool institutions of the Kharkiv region]. (1965). *Zbirnyk nakaziv ta instruktsii Ministerstva osvity URSR*, 15, 16–20 [in Ukrainian].
6. Uchebnye plany i tematika kursiv i seminarov po povysheniiu kvalifikatsii uchitelei na 1972 – 1973 uchebnyi god [Curricula and themes of teachers' professional development courses and seminars for the 1972-1973 academic year] (Fund R-4903. Inventory 1. File 687. Leaf 17). State Archive of Vinnytsia region, Vinnytsia [in Russian].
7. Shvediuk, L., & Podlevska, M. (1960). Vykhovannia ditei v obiednani doshkilnii ustanovi [Children upbringing in a joint preschool institution]. *Doshkilne vykhovannia*, 5, 23–26 [in Ukrainian].

Shved H. V.,

orcid.org/0000-0002-7931-885X

**PECULIARITIES OF IMPROVING THE PROFESSIONAL DEVELOPMENT
OF NURSE EDUCATORS OF PRESCHOOL INSTITUTIONS
OF THE USSR (THE 60-70'S OF THE XX CENTURY)**

The article is devoted to highlighting the historical and pedagogical aspect of the peculiarities of professional development of nurse educators of preschool institutions of the Ukrainian SSR (the 60-70's of the XX century).

The main events that influenced changes in the work of preschool institutions during the specified chronological period have been highlighted. The difficulties that encountered in the way of employees of preschool institutions of a new type and led to the need to retrain pedagogical workers of such institutions, namely the category of nurse educators who worked in nursery (toddler) age groups, have been noted.

It has been established that the center of management of the methodical work of nursery and preschool workers of the Ukrainian SSR was the Republican Educational and Methodical Office

of Preschool Education. The main forms of professional development of nurse educators were course and seminar retraining, methodical associations, training in model preschool institutions and schools of advanced pedagogical experience, visiting circles at the pedagogical offices of model preschool institutions.

During theoretical and practical classes with the specified category of employees of preschool institutions, great attention was paid to issues of preschool pedagogy, child psychology, anatomical, physiological and psychological features of young children, issues of physical education, organization of independent activities of children, planning of work in early age groups and ensuring continuity in the work of toddler and preschool groups.

The prospects for further research lie in the study of the practical use of research materials in modern postgraduate education regarding the organization of professional development of pedagogical workers of early age groups of preschool education institutions.

Key words: postgraduate education, retraining, professional development, early age groups, nurse educators.

Дата надходження статті: 26.10.2022 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Данилюк С. С.